

Tomaž Rotar za Delo

1. Tri leta, trije najvišji vrhovi sveta. Everest, K2 in Kangčendzenga. Ste si takšen »seznam« zadali kdaj v preteklosti ali je prišel povsem spontano?

Kanče je postala logična posledica prvih dveh, saj je tretji najvišji vrh. Nikoli si nisem mislil, da bo prišla tako hitro, vendar se tudi meni čas nekoliko izteka, zato sem se enostavno odločil. Načrtov si nikoli ne delam, spontanost in naključje sta najboljša načrtovalca.

2. Ko ste na svojem blogu pisali o K2, ste zapisali, da je bilo preveč težkih trenutkov na tej gori, da bi se še odpravili tja. Je bila Kangčendzenga lažji zalogaj? Tone Škarja jo je opisal kot precej lepšo od Everesta, čigar lepota je zgolj v tem, da je najvišji.

Kanče ni lahka gora, če s tem pridevnikom sploh lahko opisujemo vrhove, ki segajo v delovno območje velikih potniških letal. Po višini se bistveno ne razlikuje od najvišjih dveh, tehnična zahtevnost pa z višino narašča in vršni skalni del, je pri minus štiridesetih in rahlem vetru, težak zalogaj tudi za najbolj izkušene. Kanče mi je dala najtežjo lekcijo do sedaj. Proti vrhu sem štartal brez kisika, vendar sem moral na višini osemtisočdvesto metrov priznati premoč in uporabiti kisik. Bilo je nekoliko prepozno, tako da sem vrh dosegel s skrajnimi napori ob slabosti in ostalih znakih višinske bolezni. Med spuščanjem sem dobil visoko vročino in začetne znake možganskega edema, trpljenje brez primere, vendar se je na koncu vse dobro izšlo.

Gora je res lepa, zahtevna in zelo odročna. Morda se je Everesta v zadnjem času prijel nezaslužen slab predznak zaradi preobljudenosti, vendar je še vedno kralj, ki si bo sam izbral svojo kraljico. Mislim da bo to kar Kanče.

3. V čem je lepota alpinizma? Plezati na goro le zato, ker je tam, kakor je dejal Hillary? Ker se pogosto zdi, da gre za eno samo trpljenje – hud mraz, veter, depresija in samota v baznih taborih, nevarnost višinske bolezni, pljučnega edema, bližina smrti. Kje je v vsem tem lepota?

Hribi so najlepši od daleč, ko jih opazujem z gladko obrušeni skal hitrih rek, ki bežijo od mrzlih ledenikov proti toplim morjem. Vendar je težko odvrniti pogled od ostrih obzornic in mavričnih spektrov, ki božajo bela pobočja in se zadovoljiti z mislijo, naj podobe raja ostanejo nedotaknjene, daleč stran. Nekateri imamo »na koncu prstov oči«, kot je raziskovalni duh največkrat označila moja mama. Problemi alpinizma, kot ste jih opisali, tako postanejo le kratki, težki trenutki na poti iskanja lepega in posebnega. Ljudje se razlikujemo v tem, koliko smo pripravljeni žrtvovati za doseganje lepega in kako dobro smo sposobni v sebi določiti željo po nečem. Vse ostalo je le večno iskanje in pot ki ji pravimo življenje.

4. Jake Meyer, vaš soplezalec na K2, je dejal, da je odprava veliko več, kot samo tistih nekaj minut, ko človek stoji na vrhu. Bolečina, trpljenje, neskončen dolgčas, povezani z veliko čudovitimi trenutki norosti in smeha, ki so skupaj tvorili dogodivščino.

Kot je dejal naš Nejc: »cilj je pot in ne le vrh.« Odprava je dolga pot in nikoli ne mislim na konec, enostavno si ne upam, ker je preveč nesiguren in možnost neuspeha prevelika.

Dogodivščina, ki sva si jo delila z Jakom, se je zaključila srečno, kljub mnogim prevratom in trenutkom obupa in vez, ki se je spletla med nama, je posebna in tudi če bi hotela, pretrgati jo ne moreva nikoli več.

5. Vedno, ko berem o odpravah, ko zrem v posnetke alpinistov v taborih, me prešine, da mora biti vse skupaj v resnici precej samotno? Družina je daleč stran, smrt nenehno prisotna, okrog vas tujci ... Človek mora biti v resnici trden in samozadosten, da v takem okolju preseže samega sebe.

Čakanje je osnovna sestavina odprav, kot sladkor v torti. Vsi si želimo da ga ne bi bilo, vendar brez sladkorja ni torte. Ko človek čaka, tudi razmišlja. Misli so največkrat odraz okolice, ki v hribih ni vedno prijazna: slabo vreme, majhni šotori, odsotnost povezave z domom, družino, neskončna tišina, neprespane noči, slaba hrana... in take so lahko tudi misli, kar je lahko pogubno. Soplezalci so zelo pomembni, so edina živa bitja v bazi in usklajenost z njimi je ključnega pomena. Ljudje smo socialna bitja in slabo se piše tistemu, ki to zanika. Izkušnje in poznavanje samega sebe je ključ do preživetja v takih razmerah. Le trdni in pozitivni ljudje lahko shajajo z istimi ljudmi dolgo časa na omejenem in neprijaznem prostoru. Sami sebi največkrat predstavljamo največji problem pri obvladovanju čustev in večkrat ugotavljam da je osebna zrelost pojem, ki mu še nisem dorasel.

6. Gre potem vendarle za neke vrste testiranje samega sebe? Svojih meja, duševnih in telesnih? Iti iz cone ugodja, a neskončno dlje, kot gremo mi, »navadni smrtniki«?

V prvi vrsti je odprava zavestno testiranje lastnih meja: fizičnih, psihičnih, emocionalnih. Fizične meje največkrat lahko preiskujemo v domačem okolju z različnimi oblikami športa in dela. Psihološke obremenitve, predvsem prenašanje izolacije in odsotnost običajnih socialnih kontaktov, so po mojem videnju problem s katerim se vsi člani težko soočajo. Fizične obremenitve in boleznine največkrat to še poslabšajo. Ironija je v tem, da šele v takem okolju spoznamo kako "navadni smrtniki" v resnici smo.

7. Kako dolgo potrebujete, da se po odpravi vrnete nazaj v običajno življenje? Da premislite, kaj ste doživeli, ponotranjite uspeh? Da se umirite?

V službo sem šel naslednji dan po vrnitvi z odprave, kar pomeni dober teden po osvojenem vrhu. Zaradi časovne razlike sem ponavadi nekoliko bolj utrujen še nekaj dni, vendar mi to ne predstavlja problema. Na domačo kuhinjo sem se navadil v pol ure, prav tako na posteljo in stranišče. Vsak drugi pacient, ki ga sprejemem v ordinaciji, me vpraša, če grem še na dopust ali sem k sreči s tem za leto zaključil. Prejel sem le en SMS s čestitko od Vikija Grošlja, ostali prijatelji so povratkov že vajeni, tako da me niti ne kličejo več.

Upam, da bom do konca življenja po malem razmišljal kaj sem doživel in da bo skrivnost doživetja vedno ostala neodkrita in zanimiva in me s tem navdihovala z novimi željami po raziskovanju lepega in nekoristnega sveta. Umirjenost je čar povratkov z odprav. Nikoli nisem bolj umirjen kot takrat, ko se vrnem domov, kot da bi za večno sklenil mir sam s sabo in povem vam, občutek je nekaj najlepšega kar človek lahko doživi.

8. Na K2 ste se spopadali s pljučnim edemom. Zobozdravnik ste, medicina vam je blizu. Pljučni edem velja za nekaj najhujšega, kar lahko doleti alpinista na ekstremnih višinah. In vendarle se niste obrnili. Kaj vas je gnalo?

Pljučni edem sem precej dobro obvladal z zdravili, dodatnega kisika v danem trenutku žal nisem imel na razpolago. Počutje se mi je proti jutru izboljšalo tako da sem se popolnoma zavestno odločil, da nadaljujem z aklimatizacijo in vzponom proti trojki. Vzpon je bil načrtovan in del prilagajanja na višino, to je bil edini razlog, da se nisem takoj vrnil v dolino. Mislim, da je možganski edem tisti, ki zlahka postane neobvladljiv in tudi smrtnen, saj smo v trenutku bolezni nesposobni razmišljanja, razumnega odločanja, kar zelo hitro lahko pripelje do napake, ki jo ne moremo več popraviti.

9. »Kot po navadi sem spet imel malo sreče in kljub višinski bolezni sem se uspel privleči do baze, zadnji ravninski kilometri po ledeniku pa so bili najdaljši v mojem življenju.«
Vaše besede o spustu s K2. Sreča torej ni nezanimljiv dejavnik ob takšnih podvigih, čeprav verjamem, da se zgolj nanjo seveda ne gre zanašati?

Sreča vedno prav pride, vendar ponavadi jo imajo tisti, ki se nanjo ne zanašajo oziroma jo ne potrebujejo. Za vsak korak se poiskušam pripraviti kar se da dobro in pri načrtovanju nikoli ne upoštevam sreče ampak v prvi vrsti nesrečo.

10. Julija lani, ko ste uspešno osvojili K2, ste postali šele četrti Slovenec, ki mu je to uspelo. Ta gora nima zastoj »zloglasnega« nadimka? Njena tehnična zahtevnost je menda neprimerljiva z Everestom?

Everest in K2 je težko primerjati. Everest je sicer nekoliko višji, zaradi česar vzpon ni bistveno težji. Tehnični deli so na K2 mnogo težji, in so zelo visoko (traversa, bottle neck, vodni led pri prehodu na vršni greben...), vreme na K2 je zelo nestanovitno, gora je zelo odročna. Za višinske tabore skoraj ni prostora, nevarnost padajočega ledu in kamenja je stalno prisotna in velika.

Objektivni opisani problemi seveda ne določajo vseh faktorjev, ki vplivajo na vzpon. Po lastnih izkušnjah je mnogo bolj odločujoča trenutna pripravljenost in pa zgoraj opisana in tako željena "sreča".

11. Stipe Božić je v svoji knjigi K2 – zmagoslavje in tragedija pisal o odpravi na drugo najvišjo goro sveta. Zgodba o krčevitem boju za preživetje tega kralja Karakoruma ne

opiše v najlepši luči. Ste jo prebrali pred vzponom? In če, kaj »tiči« v vas, da vas ni odvrnila od podviga?

Prebral sem knjigi Stipeta Božiča in Vikija Grošlja. Nisem ju dojemal kot odo prvemu slovenskemu vzponu ali subjektivno opisovanje težavnosti vzpona, ampak sem nabiral podatke, ki bi mi morda lahko prišli prav na gori. Odprava se je soočala s klasično problematiko vzponov na osemtisočake, žal se je za Boštjana Kekca tragično končala in na gori sem si poiskoval predstavljeni, kje se je dejansko odvijala drama, ki jo je možganski edem žalostno zaključil. Kijigi sta mi dejansko povečali željo po vzponu in vesel sem, da sem dodal droben kamenček k pisanemu mozaiku našega gorništva. Hvala vsem našim pionirjem alpinizma, še danes se jim globoko priklanja vsa alpinistična svetovna srenja in vsak, ki si drzne iti po njihovih stopinjah je lahko vesel in ponosen.

12. In potem je prišla Kangčendzenga? Ste se ustavili nekaj metrov pred vrhom, kakor veleva prepričanje okoliških prebivalcev, da je namreč ta gora sveta?

S "svetostjo gore" smo imeli precej opravka. V moji skupini so bile štiri ženske, vse so ospešno prišle na vrh in tako postale prve predstavnice svojih držav, ki so osvojile vrh Kanchenjunge. To so bile prva Čehinja, Japonka, Švicarka in Mehičanka v zgodovini. Poleg njih je vrh osvojil tudi prvi Argentinec in drugi Bolgar. Naša odprava je tako prekinila dolgo, sicer nikjer resno opisano tradicijo, da Kanče ne mara žensk in da odpravam prinašajo nesrečo. V zadnje "dejstvo" je bila sveto prepričana tudi sosednja Indijska odprava, ki je nekaj časa celo neuradno protestirala proti dovoljenjem za našo pretežno žensko odpravo. Žal so bili nazadnje ravno Indijci tisti, ki so izgubili tri člane odprave, čemur je botrovala slaba organiziranost in neizkušenost celotne Indijske ekipe. Sam sem kar nekaj časa zmrzoval tik pod vrhom gore, saj sem varoval soplezalca na zadnjem zelo zahtevnem skalnem raztežaju, tako da mi dodatno postajanje zaradi verskih razlogov niti ni prišlo na misel, vsekakor pa globoko spoštujem vse lokalne običaje in verska prepričanja prebivalcev in vedno z zanimanjem spremljam njihove molitve in prošnje gorskim bogovom za uspešen vzpon. Nikoli se ne ve, kaj prav pride tam gori.

13. Ste potem, ko ste se srečno vrnili z Everesta, kdaj pomislili, da vam zdaj lahko uspe čisto vse, kar si boste še zadali v življenju? Je osvojitve najvišje gore sveta bila prelomnica v kakršnem koli smislu?

Osvojitve Everesta je bila zame neke vrste odrešitev, saj sem si po petnajstih letih celodnevnega dela v ordinaciji privoščil mesec in pol "dopusta". Na nek način nisem mogel več, delo mi je postalo napor, nisem več videl užitka in smisla v tem kar sem počel. Službenega telefona nisem več znal odložiti, v mislih in sanjah sem delal tudi ponoči. Ko sem odhajal na odpravo se mi je zdelo, da je vsega konec in da nikoli več ne bo, kot je bilo in da bo s tem moje kariere najbrž konec. Zgodilo se je ravno obratno. Po povratku sem ugotovil, da je svet ravno tak, kakršnega sem zapustil, da sem pogrešljiv, da bodo ljudje preživeli tudi brez mene. Dopuste si od takrat privoščim brez službenega telefona, tudi ponoči ga ugasnem in med vikendi. Na probleme, ki jih imam v dolini, gledam po Everestu drugače, lahko rečem da sem bolj dozorel.

14. Nekje ste dejali, da ste z Everestom svojima deklicama pokazali, da lahko človeku v življenju uspe čisto vse, kar si zada ...

Upam, da moje gornišstvo res dojemata iz takega gledišča. Rad bi jima pokazal, tudi ostalim mlajšim vrstnikom, da je življenje polno priložnosti in da živimo v časih, ko le te lahko izkoristimo. Naši očetje in dedje so lahko le sanjali o tem kar se nam ponuja danes in prav arogantno bi bilo, če bi le sedeli križem rok. Nekaj generacij v preteklost so bile avanture in odprave v neznano in v tako odročne predele sveta le privilegij kraljev in njihovih podanikov, najbolj pogumni pa so umirali, da so utrli pot današnjim generacijam. Spoštovanje do njihovega dela najbolj izrazimo tako, da poiskujemo najti njihove stopinje.

15. Zaradi slabe vremenske napovedi so vam »ukazali« spust z gore. A je niste upoštevali. »Novico in posledično odločitev, da se bom ne glede na posledice podal na vrh, sem sporočil šefu, ugasnil sem radio in prerezal popkovo: sedaj sem sam.« Pogum ali norost? Ali zgolj soprog, ki zaupa ženini presoji glede vremenske napovedi?

Tanko mejo med pogumom in norostjo zarišemo sami. Kam jo postavimo je odvisno od znanja, izkušenj in trenutnih razmer v katere smo postavljeni. V danem trenutku je na črto bistveno vplivala moja žena in pa seveda naključje, da sem na višini 8300m sploh lahko stopil z njo vstik. Brez drugačne vremenske napovedi se najbrž za vzpon na vrh ne bi odločil, ker bi se odločil za norost. Svoji ženi popolnoma zaupam, tudi s svojim življenjem.

16. Sicer velikokrat tvegate v življenju? Bi si upali tako tvegati tudi na K2? Ker eno je odločati se o tem, kje bo človek postavil hišo ali odprl ordinacijo, povsem drugo pa, ali bo tvegat življenje v coni smrti ...

V poslovnem in družinskem življenju ne tvegam nikoli, vsaj ne tako, da bi se temu lahko reklo resno tveganje. Smisel mojega poklica je v čim večjem zmanjševanju tveganja za moje paciente. K2 je eno samo veliko tveganje, zato ga je vredno obiskati ali kot je dejal Jake. "No risk, no fun..."

17. Menda ste po odpravi na Everest pričeli drugače gledati na svoje delo, na svoje življenje. V kakšnem smislu?

Sem že odgovoril...

18. Alpinisti navadno težko ubesedijo občutke, ko stojijo na vrhu osemtisočakov. Delovanje možganov se upočasni in pogosto povedo, da časa za razmišljanje ni. Da dela zgolj intuicija ...

Osebno nisem nikoli do sedaj na vrhu dojel resničnega vrha. Stvari se preveč hitro odvijajo, vsaj za stopnjo razmišljanja, ki sem jo sposoben izvajati na osmih ali devetih kilometrih nad morjem. Na vrhu se vedno obnašam po protokolu, ki si ga naredim vnaprej, precej nižje. Poiskujem posneti kratek film, narediti fotografijo, čim hitreje in lepše. Časa za to je nekaj sekund, toliko časa delujejo baterije in prsti ne zmrznejo, zato je pomembno da ne delam napak. Pogledam v vse smeri, si poiskujem zapomniti podobe sosednjih vrhov, preverim dereze in varovalne mehanizme, se ozrem proti soplezalcu in mu dam znak za povratek. To je vse.

19. Soproj ste, oče dveh deklet. Uspešen zobozdravnik. In vrhunski alpinist. Kaj vas najbolj determinira?

Najraje sem oče dveh deklet,

20. Na vrhu se vedno fotografirate s sliko svoje družine. Navdih za spust v dolino?

Navdiha za spust v dolino resnično ne potrebujem. Telo in duša hrepenita samo po eni stvari, kisiku, ki ga je nekoliko več v dolini, pa tudi kakšna skodilica toplega čaja bi prišla prav.

21. Nekje ste omenili, da ste prvo polovico svojega življenja posvetili izobraževanju, poklicu. Da ste zdaj torej na vrsti vi. Je zobozdravstvo sedaj torej na stranskem tiru?

V svojem poklicu bom poskušal ostati čim dlje, dokler mi bodo zdravje in okoliščine to dopuščale. Upam, da bom v tem užival in postajal vse boljši, le malo več prostega časa si bom morda vzel.

22. Je alpinizem, osvajanje osemtisočakov za vas pustolovščina? Iskanje samega sebe? Odmik od vsakdanjosti?

Osvajanje osemtisočakov je pustolovščina brez primere in je del alpinizma, s čimer se ukvarjam že zelo dolgo. Alpinizem je način življenja in ni le šport. Pomeni živeti z naravo, z določenimi ljudmi, pomeni oziranje po ostrih obzornicah sosednjih hribov, vsak dan, sanjati o pustolovščinah daleč proč od doma in upati da bo vedno tako.

23. Kaj vam da vsak osvojeni osemtisočak? In kaj vam »vzame«, če sploh?

Osemtisočake ne nabiram. Avanture ki polnijo najbolj prestižne kotičke mojega spomina življenju dajejo zlahkino, ki bi jo vedno rad delil z ljudmi, ki so mi blizu. Življenje tako postaja lepše, toplejše in vsakič ko pomislim na trepetajoče šotore in oglošujoče zvoke dihanja skozi kisikovo masko, cenim bolj kar mi je najbližje, dom in družino.

24. Večkrat ste poudarili, da so vam ti visoki vrhovi spremenili pogled na svet. Kako?

Osnovno spoznanje, ko se spopadam z navidez nemogočim, je spoznanje majhnosti in nepomembnosti lastnega obstoja. Sto korakov, tako blizu in tako daleč, nepomembna razdalja med ženskim in moškim oddelkom za oblačila, pa vendar, tam gor razdalja med uspehom in neuspehom dvomesečne odprave, razdalja med dvema bregovoma ledeniške razpoke, razdalja med življenjem in smrtjo. Sto korakov med vrnitvijo domov in vrnitvijo po vrvi navzgor, da bi nekomu pomagal, dejstva, ki jih tu v dolini ni mogoče občutiti, videti in dojeti, pa vendar, smo si vsi enaki. Spoznanja, ki so lahko le prebrana, slišana, zapisana vendar toliko drugačna, če nam krojijo lasten trenutek obstoja in ko postanejo nezamenljiv in neskončen privilegij.

25. Zanimivo pri vas mi je to, da o svojih podvigih ne govorite javno. Saj, zakaj ne nazadnje bi, plezate vendarle zaradi sebe. Ampak osvojiti Everest, K2 in Kangčendzengo vendarle ni nekaj vsakdanjega. Ali pač? Se neradi hvalite s svojimi dosežki? O vašem podvigu na K2 smo pravzaprav izvedeli šele iz poročanja vašega plezalnega kolega Jaka Meyerja ...

Ljudje, ki želijo biti na tekočem s tovrstnimi informacijami, jih bodo dobili hitro na tak ali drugačen način. Prav rad se pohvalim s svojimi vrhovi pred ljudmi, ki bodo ob zgodbah uživali tako kot sam. Med nami ni nikoli zavisti, le želja, da bi šel tja tudi sam...

26. Kaj se pripravlja za 2020? Lhotse? Everest brez dodatnega kisika?

Pom povedal ko pridem domov...